

Book Review

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ

Contemplative Education Concept to Practice

วชิราภรณ์ จีระว่องวิท

Vachiraporn Chiravongvit

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ก่อนที่จะได้อ่านจะเริ่มต้นแนะนำถึงสาระและคุณประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ (Contemplative Education Concept to Practice) ดิฉันขอลำดับถึงจุดเริ่มต้นที่ทำให้ดิฉันสนใจเนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้ แม้ว่าดิฉันจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเป็นครูผู้สอนเช่นเดียวกับท่านผู้เขียน (รศ.ดร.เมธินี วงศ์วานิช รัชภักภรณ์) แต่ดิฉันทำหน้าที่และความรับผิดชอบในการเป็นครูผู้สอนทางด้านการบริหารธุรกิจให้แก่บัณฑิตระดับปริญญาตรีในระดับอุดมศึกษา และทำหน้าที่ครูผู้สอนให้แก่โครงการ NEC และโครงการ SME และโครงการทายาทนักธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการในการรับผิดชอบต่อของกระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ ที่มุ่งเน้นการตลาดการค้าปลีก และการเป็นผู้ประกอบ โดยนำทฤษฎีการค้าสู่การลงนามจริงอย่างสุจริต จนกระทั่งวันหนึ่งดิฉันได้มีโอกาสพบปะกับนักธุรกิจรุ่นใหม่ผู้มากความสามารถในทางการค้าขาย และรู้จักปรับตัวเข้ากับการตลาดยุคใหม่เพื่อขายสินค้ากับคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย เพื่อนคนนี้มีความคิดหัวก้าวหน้าตามสไตล์นักธุรกิจที่ขายสินค้าแบบการตลาดที่เน้น Digital Marketing Tools เพื่อนได้ตั้งคำถามอันน่าคิดในมุมมองของคนในโลกธุรกิจกับดิฉันว่า “การทำธุรกิจในอนาคตในยุคหน้าไม่มีความจำเป็นต้องใช้คนจริงในการสอนนักเรียนหรอก เดี๋ยวนี้อะไรอะไรก็ออนไลน์กันหมดแล้ว ไม่เห็นจะต้องมีการเข้าห้องเรียนเพื่อเรียนหนังสือกับครูผู้สอนเลย” ในนาที่นั้นดิฉันในฐานะครุคนหนึ่ง แม้จะรู้ว่าคนเราก็คงต้องเรียนกับครูผู้สอนจริงๆที่สามารถถ่ายทอดความรู้เนื้อหาสาระให้แก่ผู้เรียนในห้องเรียน เพราะการเรียนการสอนนั้น แท้จริงแล้วโลกออนไลน์ไม่สามารถแทนที่ความเป็นครูได้สมบูรณ์หนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่อย่างไรก็ตามดิฉันไม่สามารถตอบคำถามนี้ด้วยตนเอง ดิฉันจึงเก็บคำถามที่รอ เพื่อค้นหาคำตอบที่ชัดเจนไว้ในใจมาสู่กระยะหนึ่ง

เมื่อไม่นานมานี้ ดิฉันได้มีโอกาสมาร่วมงานกับท่านผู้เขียน (รศ.ดร.เมธินี วงศ์วานิช รัชภักภรณ์ ประธานหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ และคอมพิวเตอร์ศึกษา) ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งทางหลักสูตรฯ ได้จัดทำโครงการปรับปรุงหลักสูตรฯ ให้เป็น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษากการเป็นผู้ประกอบการ Entrepreneurship Education ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดิฉันจึงใช้โอกาสนี้ถามคำถามข้อนี้ต่อท่านผู้เขียน (รศ.ดร.เมธินี วงศ์วานิช รัชภักภรณ์) โดยท่านผู้เขียนได้ให้คำตอบที่น่าสนใจว่า “การเรียนการสอนผ่านทางโลกออนไลน์ ผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีและเครื่องมืออันทันสมัยนั้นแม้จะอำนวยความสะดวกและช่วยให้ผู้เรียนไม่ต้องเข้าเรียนในห้องเรียนโดยเทคโนโลยีและเครื่องมืออันทันสมัยเหล่านั้น แต่สามารถทำหน้าที่เป็นเฉพาะผู้ให้ความรู้แต่การสอนผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นต้องสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม และมีปัญญา หรือมีร่างกาย สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่ดี ดำรงตนอย่างถูกต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นต้องได้รับการปลูกฝัง และเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จากครูผู้สอนที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูโดยตรง ซึ่งในส่วนเหล่านี้เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัยไม่สามารถทำได้” ดิฉันเหมือนพบแสงสว่างของคำตอบที่เรียกว่า ความคิดแบบนักปราชญ์ ท่านผู้เขียน (รศ.ดร.เมธินี วงศ์วานิช รัชภักภรณ์) ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า “แท้จริงแล้ว สิ่งที่สามารถช่วยทำให้ครูผู้สอนสอนผู้เรียนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ครูผู้สอนในทุกสาขาวิชา และในทุกศาสตร์ของการจัดการเรียนการสอน จะสามารถบูรณาการการใช้หลักการและทฤษฎีตามแนวคิด “จิตตปัญญาศึกษา” นี้ และนำมาผสมผสานเนื้อหาสาระ ควบคู่กับเทคนิควิธีการสอนใน

รูปแบบต่างๆ ได้ พร้อมทั้งได้มอบหนังสือแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ ให้แก่ดิฉัน”

หนังสือแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาให้กับผู้ที่ได้เชื่อว่าเป็นครู เป็นผู้สอน หรือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ พร้อมกับเสริมสร้าง คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมและมีปัญญา ครูผู้สอนในทุกสาขาวิชาในทุกระดับการศึกษา (ในที่นี้คือผู้ที่นำหลักการจิตตปัญญาศึกษาไปปฏิบัติต่อผู้เรียน ซึ่งหมายถึง นักเรียน นิสิต นักศึกษาในทุกระดับการศึกษา) โดยเนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้ จะมีทั้งหมด 6 บท โดย 3 บทแรกจะเน้นให้เข้าใจความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา แนวคิด และปรัชญาพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดนี้ ท่านผู้เขียนอ้างอิงที่มา และการให้ความหมายของแนวคิดนี้จากนักการศึกษาท่านอื่น ๆ อย่างละเอียด ในส่วนแรกนี้เราจึงสามารถเข้าใจถึงความหมายของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ได้ละเอียด ลึกซึ้ง และยังสรุปของหลักการพื้นฐานของ จิตตปัญญาศึกษา ออกมาเป็นหลักจิตตปัญญาศึกษา 7 ประการ หรือ เรียกย่อๆ ว่า 7 C's อันได้แก่ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) หลักความรักความเมตตา (Compassion) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connectioness) หลักการเผชิญหน้ากับความจริง (Confronting Reality) หลักความต่อเนื่อง (Continuity) หลักความมุ่งมั่น (Commitment) หลักชุมชนและการเรียนรู้ (Community)

ในส่วนที่ 2 ของหนังสืออีก 3 บทนั้นเป็นการปฏิบัติโดยใช้กระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตาม แนวจิตตปัญญาศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและ พัฒนาการคิดวิเคราะห์จากเนื้อหาวิชาเรียนของการเรียน นั้น(รายวิชานั้นๆของครูผู้สอน) โดยเบื้องต้นได้สรุป กิจกรรมที่ครูผู้สอนควรมีคือ กิจกรรมระดมความคิด กิจกรรมจัดลำดับและจัดกลุ่ม และสุดท้ายคือกิจกรรม ต่อเนื่องเชื่อมโยงเนื้อหา โดยมีเทคนิค PDCA (Planning/Doing/Checking/Action: PDCA) มาช่วยในการพัฒนากระบวนการทำงานกลุ่มด้วย ในหนังสือเล่มนี้ จะมีการอธิบายการปฏิบัติที่มาจากงานวิจัยของทั้งท่านผู้เขียนและนักวิชาการศึกษา/นักการศึกษาที่ได้เคยทำไว้อย่างละเอียดชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปฏิบัติยังก่อให้เกิดผลเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านทักษะพิสัย (Affective Domain) ร่วมด้วย

อาจกล่าวโดยสรุปว่าแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็น แก่น หรือแกนหลักสำหรับครูผู้สอนที่สามารถถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ซึ่งเครื่องมืออันทันสมัยที่สร้างขึ้นมาเพื่อพยายามทดแทนครูผู้สอน หรือการเรียนรู้จากห้องเรียนจริง นั้นไม่สามารถทำได้ ไม่สามารถถ่ายทอดปัญญามาจากการ จิตตะ (จิต) ได้เพราะกระบวนการของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้นจะเกิดเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ในหมู่มนุษย์เราด้วยกันเมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมนี้ ไม่ผ่านระบบออนไลน์ใดๆ ได้ทั้งหมดอย่างแน่นอน

แม้ว่าแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ จะเริ่มต้นจากการพัฒนาครูอาจารย์ นักการศึกษา เป็นหลัก ก่อน แต่เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ดิฉันพบว่า แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ ก็สามารถช่วยให้คนทั่วไปนำมาประยุกต์ใช้กับเพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง หรือผู้ที่เราทำการติดต่อสื่อสารด้วยได้เช่นกัน เพราะเนื้อแท้แล้วแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ต้องการให้เราเกิดสติรู้เท่าทันในการคิด และเท่าทันในการกระทำ รู้จักหน้าที่ รู้จักความรับผิดชอบจากการคิดและกระทำของตน โดยที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันจะนำไปสู่การเกิดปัญญา เมื่อเราสร้างมนุษย์ที่ดีในแวดวงทางการศึกษา และแผ่ขยายไปในวงการอื่นๆ สังคมย่อมสงบสุข และนำพาความเจริญสู่ประเทศชาติของเราได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าควรแก่การอ่านเพื่อพัฒนาตนเอง เสริมสร้างปัญญาแห่งจิตใจของตน และนำสู่การถ่ายทอดและพัฒนาผู้อื่นต่อไปได้ด้วย

ท้ายนี้นอกจากสาระอันเป็นประโยชน์ที่ได้รับ โดยตรงจากหนังสือเล่มนี้ดิฉันขอกล่าวได้อย่างเต็มภาคภูมิว่า โดยตัวท่านผู้เขียนเองคือ รองศาสตราจารย์ ดร.เมธิณี วงศ์วานิช รัชมกการณ นับเป็นหนึ่งในนักปราชญ์ด้านการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ มีความสามารถจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ผลงานทางด้านการศึกษาของผู้สอน (Education) และรวมทั้งทางด้านการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) หากท่านใดสนใจสามารถติดตามผลงานของท่านนี้ได้ ดิฉันมั่นใจว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเองและสังคมได้ต่อไป

Reference

- Rumpagaporn, M.W. (2015). Contemplative Education Concept to practice. Bangkok: Prigwan Graphic. (in Thai)